

5.BANKA QENDRORE DHE POLITIKA MONETARE

Ekzistojne dy nivele te bankave, niveli I pare eshte ai I Bankes Qendrore dhe niveli I dyte eshte ai I bankave tregtare, bankave te kursimit ETJ. Bankat qendrore kan lindur per ti mbrojtur bankat tregtare nga falementimi, kur ato ndodheshin ne veshtiresi likuide. Bankat qendrore te vendeve te ndryshme kryejne keto funksione baze:

Banka qendrore ka te drejten e emitimit te parase, ajo ploteson nevojat e ekonomise per para ne dore, sa here qe eshte e nevojshme.

Banka qendrore sherben si banke e bankave te nivelit te dyte(bankave te kursimit, tregtare ETJ.)

Banka qendrore sherben edhe si banke e qeverise. Qeveria ka nevoje qe fondet e saja ti mbaje ne nje llogari bankare ku mund te beje depozita dhe terheqje nepermjet qeqeve dhe per kete sherbim sherben banka qendrore.

Banka qendrore rregullon oferten monetare. Rregullimi I ofertes monetare eshte nje nga funksionet me te rendesishme te bankes qendrore. Nepermjet kontrollit te ofertes monetare B.Q realizon nje politike te caktuar monetare duke ndikuar ne nivelin e GNP, ta papunesise dhe inflacionit.

Banka qendrore nderhyn edhe rregullon tregjet monetare. Banka qendrore nderhyn ne tregjet monetare edhe per qellime tjera, perveq kontrollit te ofertes monetare, ajo kotrollon edhe normat e interesit, duke I mbajtur ato te ulta, kur rritet borgji shtetoror te ulet edhe kostoja e ketij borxhi.

Objektivat, qellimet dhe instrumentet e politikës monetare

Politika monetare zbatohet per keto qellime perfundimtare: sigurimin e nje rritje te qendrueshme ekonomike, te stabilitetit te qmimeve, te nje punesimi te larte, te tregjeve finaciare dhe valutore stable ETJ.

Si objektiva te ndermjetme sherbejne normat e interesit te tregut nderbankar dhe te letrave me vlere, oferta monetare ETJ.

Instrumentet e politikës monetare. Instrumentat qe perdoren quhen direct dhe indirekt. Instrumentet direkte perdoren kryesisht ne vendet qe jane ne zhvillim sepse ataq jane te thjeshte dhe nuk kerkojne nje treg finaciare te zhvilluar, ic cili mungon ne keto vende. Ndersa instrumentet indirekte perdoren kryesisht ne ne vendet e zhvilluara, jane te shumte dhe mund te ndryshojne nga nje vend ne tjetrin.

Instrumentet indirekte.

1. Operacionet e tregut te hapur. Perbejne instrumentin me te rendesishem te B.Q, keto operacione perfaqesojne shitjen ose blerejn e letrave shtetorore me vlere(bono thesarit, obligacione ETj) ne tregun e hapur. Kjo behet me qellim qe banka qendrore te zvogloj ose te rris rezervatg e bankave te nivelit te dyte. Keto letra me vlere u shiten firmave, individeve dhe institucioneve finaciare ne tregun e hapur finaciare. Shitjet e letrave me vlere pakeson rezervat e sistemit banakr.

2. Rifinacimi. perfaqeson nje instrument tjetet te B.Q I cili perfshin kredite bankare qe B.Q u jep bankave te nivelit te dyte per nevojat e likuiditetit. Keto dredri njihen me emrin

si kredia me SKONO(SHBA) kredia Lombard(gjermani), refinacimi(shqiperi). Rifinancimi ndikon ne madhesine e rezervave te bakave.

3.Rezervat e detyrueshme. banka qendore vendos nje norme ligjore te rezervave qe duhet te mbaje qdo banke tregtare e cila quhet norme e reserves se detyrueshme. Kjo I siguron asaj mundesine e kontrollit te ofertes moentare.qdo ndryshim I vogel I reserves se detyrueshme qon ne nje ndryshim te madh ne oferten moentare.

Instrumentet direkte

1.Kontrolli I kreditit.Perfaqeson metoden me te thjeshte per te kufizuar kredite bankare dhe si rjedhoje edhe oferten monetare.

2.Kontrolli I norms se interesit.Perfaqeson instrumentin tjetër direct te perdodur nga B. e shqipersie, ne kushtet e nje tregu finaciare te pazhvilluar.

Tregu monetare dhe mekanizimi I politikës moentare

Tregu monetare perfshin nje bashkesi institucionesh dhe agjentesh ekonomik, kurpercaktohet shitja dhe blerja e letrave me vlere afatshkurter, si bonot e thesarit ETJ. Letrat me vlere perfaqesonjne forma te aktiveve te ndryshme si aksionet, obligacionet, bono thesari ETj. Ato qer kane afatin e maturimit deri ne nje vit quhen afatshkrutera dhe ato qe kane afatin e maturimit me shume s enje vit quhet kredi afatgjata.

Dy jane kategorite kryesore ne tregun monetare: kerkesa dhe ofera per para. Bashkveprimi I kerkeses dhe ofertes per para ne kete treg percakton sasine e parase dhe nroemen e interesit te ekuilibrit.

Kekresa per para shpreh marrdhenien midis sasise se kerkuar per para dhe norms se interesit. Kerkesa per para sipas teorise kenjsiane mbeshtetet ne tre motive:

- Motivi I transakcioneve eshte motive kryesore I mbajtjes se parase.
- Motivi I mbrojtjes, parat mbahen edhe per tu siguruar ne rast ngjarjesh te paparashikuara, qe kerkojne te behen blerje te paplanifikuara.
- Motivi spekulativ, parat mbahen edhe per ti shmangur humbjet qe vine nga mbajtja e letrave me vlere, ky motiv lidhet me ata njerez qe blejne letra me vlere here pas here.

Sasia e parase qe deshirojne te mbajne njerezit varet nga tre faktore kryesore: niveli I qmimeve, GDP real dhe norma e interesit. Me rritjen e norms se interesit bie sasia e kerkeuar e parase, pra ekziston nje lidhje negative midis parase-normess se interesit. Kurba e kerkeses per para mund te zhvendoset majtas ose djathat me ndryshimin e faktoreve qe I permendem. P.SH rritja e GDP e zhvendos djathas kekresen per para, ose me rritjen e nivelit te qmimeve(kinflacionit) rritet kerkesa per para ETJ.

Kurba e ofertes se parase paraqitet ne forme vertikale. Kurba e prerjes se ofertes dhe kerkeses epr para paraqet ekuilibrin e tregut monetare. Ekzistron nje lidhje negative midis qmimit te letrave me vlere dhe norms se interesit sepse rritja e njerës eshte e lidhur me uljen e tjetres.

Rryma monetariste dhe veqorite e saj

Rryma monetariste, monetarizmi mbron pikpamjen se oferta monetare eshte percaktuesi kryesor I levizjeve afatshkurtera te GNP nominal dhe percaktuesi primar I qmimeve ne periudhen afatgjate. Sipas monetariste kerkesa aggregate(AD) precaktohet vetem nga oferta monetare. Ne thelb te teorive monetariste qendron teoria sasiore e parase ku koncepti baze eshte shpejtesia e parase. Koncepti I shpejtesise se parase I paraqitur fillimisht nga ekonomistet Marshall dhe Fisher shpreh raportin e GDP ndaj

Ofertes monetare. Shpejtesia e parase mat koefiqientin me te cilin qarkullon oferta monetare, ne kushtet e nje GDP te dhene dhe jepet me formulen:

$$V = \frac{\text{GDP}}{M} = \frac{P \cdot Q}{M}$$

V-shpejtesia e parase

P-niveli i pergjithshem i qmimeve

Q-GDP real

M-oferta e parase

Pra shpejtesia e parase jepet si raport I GDP nominal te nje viti me oferten e parase(M).

Teoria sasiore e qmimeve mbeshetet ne nje supozim:shpejtesia e parase eshte relativisht e qendrueshme dhe e parashikueshme.

Sipas monetaristeve oferta monetare eshte percaktuesi kryesor I rritjes se GDP nominal. Monetaristet pohojne se AD ndikohet nga oferta monetare. Shkuirt teza baze e monetaristeve eshte “vetem paraja ka rendesi”. Pra thelb I monetarizmit eshte se paraja mund te ndikojte mbi prodhimin dhe qmimet ne periudha afatshkurtera, por ne peirudha afatgjata ajo ndikon kryesisht mbi qmimet, sepse prodhimi tenton drejt nivelit potencial.

Platforma monetariste permban tri tipare dalluese:

- Besimi ne tregjet e lira
- Besimi me shume ne mundesine per te frenuar infalcionin se san e muindesine per te reduktuar papunesine.
- Dëshira per te evituar politikat active te qeverise. Politika optimale monetare eshte te percaktohet nje norme fikse e rritjes se ofertes monetare dhe te zbgatohet kjo norme net e gjitha rrethanat ekonomike.